

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕННЯ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Соціальна робота та організація діяльності соціальних служб»

обов'язковий освітній компонент
за міждисциплінарною освітньо-науковою програмою «Психологічна і
соціальна реабілітація»
підготовки за другим (магістерським) рівнем вищої освіти
в галузях знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», 23 «Соціальна робота»
спеціальності 053 «Психологія», 231 «Соціальна робота»,
мова навчання – українська

Рекомендовано кафедрою соціальних і
гуманітарних дисциплін на 2024-2025
навчальний рік.

Протокол від «30» серпня 2024 року № 2

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни
«Соціальна робота та організація діяльності соціальних служб»

2024 рік

Загальна інформація про дисципліну

1. Анотація

Навчальна дисципліна «Соціальна робота та організація діяльності соціальних служб» вивчає питання соціального захисту та безпеки людини в державі. Це система теоретичних знань і заснована на них практика, яка має на меті забезпечення соціальної справедливості шляхом надання соціальної допомоги і підтримки найменш захищених верств суспільства та протидії факторам соціального виключення. Навчальна дисципліна «Соціальна робота та організація діяльності соціальних служб» поєднує спеціалізовану професійну теорію із професійною діяльністю, що засновані на цінностях соціальної роботи, із наголосом на наукових дослідженнях, використанні сучасних здобутків соціальних і гуманітарних наук, переважним чином соціальної роботи; має виражені суспільно-політичний, економічний та соціально інформаційний складники. Соціальна робота – це практична діяльність, що відбувається у складному суспільстві та середовищі, що постійно змінюється. Вона покликана надавати людям можливість якомога повніше розвивати власний потенціал, збагачувати своє життя та попереджувати виникнення соціальних дисфункцій. Використовуючи теорії людської поведінки та соціальних систем, соціальна робота є важливою там де має місце взаємодія людей з їхнім соціальним оточенням.

2. Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Харламов Михайло Іванович, професор кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін факультету управління та безпеки населення Національного університету цивільного захисту України
Контакти інформація	м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8. Телефон (робочий) – (066) 74-11-734.
E-	kharlamov_mykhailo@nuczu.edu.ua

mai l	
Наукові інтереси	<p>- проблеми освіти, соціальної роботи та соціальної і гуманітарної роботи в Україні;</p> <p>- історія соціальної роботи та соціальної і гуманітарної роботи.</p>
Професійні здібності	<p>- організаторські та комунікативні здібності, професійні здібності до аналізу соціальних подій в суспільстві, до вирішення соціальних проблем людей, що потребують соціальної допомоги та підтримки.</p>
Наукова діяльність за освітнім напрямом	<p>Наукові публікації: WoS:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Iasechko M., Kharlamov M., Skrypchuk H., Fadyeyeva K. Artificial intelligence as a technology of the future at the present stage of development of society. Science Journal “Laplace em Revista (International)”. – São Paulo: Editorial Authors and Associated Researchers, 2021. – Volume 7. № Extra D. – P. 391-397. https://www.researchgate.net/publication/367903070_Artificial_intelligence_as_a_technology_of_the_future_at_the_present_stage_of_development_of_society 2. Rozhdestveska I., Kharlamov M., Leshchenko H., Kovalova O. Theoretical foundations of distance education on the internet. Science Journal “Laplace em Revista (International)”. – São Paulo: Editorial Authors and Associated Researchers, 2021. – Volume 7. № 3. – P. 629-633. https://www.researchgate.net/publication/354205814_Theoretical_foundations_of_distance_education_on_the_Internet 3. Sinelnikov I., Lysenko V., Yakobenchuk N. Kharlamov M. Digital Competence As A Component Of Professional And Information Culture Of A Teacher. Science Journal “International Journal of Computer Science and Network Security”. – Seoul: International Journal of Computer Science and Network Security, 2021. – Volume 21. № 7. – P. 169-172. https://koreascience.kr/article/JAKO202123563883612.pdf 4. Prokopenko A., Havrylo O., Shapovalova O., Kharlamov M. Theoretical foundations of management of the education system: optimization of the

complex of organizational and pedagogical conditions for effective management. Science Journal «AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research». Double-Blind Peer-Reviewed. – Volume 12, Issue 1, Special Issue XXVI., 2022. – P. 146-150.
https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/120126/papers/A_25.pdf

Фахові видання:

1. Давидов П.Г., Цибулько О.С., Харламов М.І. Сталий розвиток вищої освіти: сучасні тенденції. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць. Випуск 3 (102), 2021. – С. 110-122.

https://journals.snu.edu.ua/index.php/DOMTP_SNU/article/view/64

2. Рябініна О.В., Харламов М.І., Каріков С.А., Гонтаренко Л.О. До інтегральних характеристик соціальної реабілітації з огляду на реалії війни. Проблеми екстремальної та кризової психології, НУЦЗ України, 2023. №2(6). С.131-145. ISSN 2786-5541.

http://dcpp.nuczu.edu.ua/images/2023-2/2023_2_2_11.pdf

3. Юрченко Л.І., Харламов М.І., Гонтаренко Л.О., Каріков С.А., Виклики соціально-психологічних комунікацій сучасного світу в умовах війни. Проблеми екстремальної та кризової психології, НУЦЗ України, 2024. №1(7). С.71-81. <http://dcpp.nuczu.edu.ua/uk/7-12.html>

4. Юрченко Л.І., Харламов М.І., Гонтаренко Л.О. Соціальна відповідальність держави, суспільства, громадянина. Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи. СНУ імені Володимира Даля., випуск 1., с. 37-48, 2024.

<http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/19967>

5. Харламов М.І., Ващук Т.С. Особистість соціального реабілітолога в системі соціальної реабілітації дітей з інвалідністю. Науково-методичний вісник «Джерела», Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. № 1 (103), с. 81-83, 2023.

http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18744/1/dgerela_1.pdf

6. Харламов М.І., Рябініна О.В. Особистість соціального працівника в системі соціальної роботи держави. Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Науково-методичний вісник «Джерела», № 1-4 (99-102), с. 76-78, 2022.

<http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/16313>

1. Харламов М.І. Соціальна робота з похилими людьми, як прояв духовної допомоги. Відродження духовності в сучасному світі: взаємодія Церкви та освіти: Тези Міжнародної науково-практичної конференції. 26-27 квітня 2012 р. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. – с. 330-333.
<http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/15902>

2. Харламов М.І. Специфіка навчально-виховного процесу з

соціальних та гуманітарних дисциплін у Національному університеті цивільного захисту України. Інноватика суспільствознавчої освіти XXI сторіччя: виклики і шляхи розвитку: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 12-14 травня 2016 р.). Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2016. – с. 65-67. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/7514>

3.Харламов М.І. Соціально-гуманітарна робота в організаціях та підприємствах в Україні. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 27 листопада 2020 р.). Харків: ХНУВС, 2020. – с. 303-304. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/11692>

4.Рябініна О.В., Харламов М.І. Роль та місце соціального працівника у дошкільній та шкільній освіті в умовах війни. Я. А. Коменський – фундатор наукової педагогіки (з нагоди 430-річчя від дня народження видатного педагога): Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції з міжнародною участю, 10-11 листопада 2022 р. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2022, с. 126-128. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16311/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%20%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D0%92%D1%96%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D1%96.pdf>

5.Рябініна О.В., Харламов М.І. Соціальний захист родин в Україні. Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 04 листопада 2022 р.) / гол. ред. О. М. Тогочинський; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПТС, 2022, с. 446-448. http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16312/1/Konferenciya_04.11.pdf

6.Рябініна О.В., Харламов М.І. Соціальний захист малозабезпечених верств населення в інноваційному суспільстві. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Слобожанські наукові читання: соціально-економічні та гуманітарно-правові виміри», 14-15 жовтня 2022 р. – Харків: НТУ «ХП», 2022, с. 54-57. <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16318/1/%d0%a0%d1%8f%d0%b1%d1%96%d0%bd%d1%96%d0%bd%d0%b0%2c%20%d0%a5%d0%b0%d1%80%d0%bb%d0%b0%d0%bc%d0%be%d0%b2%20%d1%82%d0%b5%d0%b7%d0%b8%20%e2%80%94%20%d0%ba%d0%be%d0%bf%d0%b8%d1%8f.pdf>

7.Рябініна О.В., Харламов М.І. Соціальна політика держави та проблеми соціальної роботи. Сучасні проблеми правового, економічного

та соціального розвитку держави: тези доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 9 грудня 2022 р.) / МВС України, ХНУВС, Науковий парк «Наука та безпека». – Вінниця: ХНУВС, 2022, с. 247-249.

<http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/16319>

8. Харламов М.І. Взаємозв'язок психології та соціально-гуманітарної роботи. Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 25–26 квітня 2023 р.): у двох томах. Т. 2 / голов. ред. В. Ф. Пузирний; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів: Академія ДПтС, 2023. с. 227-229.

http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18741/1/Konferenciya-Tom-2-_25-26-kvitnya_2023-1.pdf

9. Харламов М.І., Ващук Т.С. Роль соціальної роботи в економіці держави. Слобожанські наукові читання: соціально-економічні та гуманітарно-правові виміри: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 17-18 жовтня 2023 року: Харків: НТУ «ХП», 2023. с. 345-348.

http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18745/1/Conference_NTU_KhPI_2023_Slobozhanski_naukovi_chytannia..pdf

10. Харламов М.І., Ващук Т.С. Витоки соціальної роботи за часів періоду хрещення Київської Русі. Сьомі Геретівські читання: наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, Україна, 22 вересня 2023 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти. Тернопіль: ТОКІППО, 2023. с. 344-347.

<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18746/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba%20V%d0%86%d0%86%20%d2%90%d0%b5%d1%80%d0%b5%d1%82%d1%96%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d1%96%20%d1%87%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f%20RTF%281%29.pdf>

11. Харламов М.І., Ващук Т.С. Соціально-психологічна реабілітація внутрішньоопереміщених осіб (на прикладі вільнонайманих працівників Національного університету цивільного захисту України). Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: проблеми, досвід, перспективи: IV Міжнародна науково-практична конференція, 27 вересня 2023 р.: тези доповідей / Міністерство оборони України. Київ: НУОУ, 2023. с. 292-295.

<http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18747/1/%d0%9d%d0%a3%d0%9e%d0%a3%20%d0%a5%2b%d0%92.pdf>

12.Харламов М.І., Ващук Т.С. Соціальна реабілітація осіб з інвалідністю в Україні. «Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст». Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 12-13 жовтня 2023 р. [Електронний ресурс] / Редколегія: В.А. Шаломеєв (відповідальний редактор). Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. с. 160-163. http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18748/1/K_Gubar.pdf

13.Харламов М.І. Особистість та її соціалізація: природа, проблеми, різновиди. Література, психологія, педагогіка у ракурсах взаємодії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 9 листопада 2023 р.). Дніпро: ГІМ ДВНЗ «ДДПУ», 2023. с. 265-269. http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18750/1/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba_%d0%9b_%d1%80%d0%b0%2c_%d0%bf%d1%81%d0%b8%d1%85%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f%2c_%d0%bf%d0%b5%d0%b4%d0%b0%d0%b3%d0%be%d0%b3%d1%96%d0%ba%d0%b0_2023.pdf

3. Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні чи дистанційні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щопонеділка з 15.30 до 16.30 в кабінеті № 215. В разі додаткової потреби здобувача вищої освіти в консультації час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни: формування у майбутніх фахівців – світоглядне бачення щодо зменшення бідності та нерівності в суспільстві, зростання економічної та соціальної безпеки працездатних груп населення на основі їх власної ініціативи. Передавати знання, щодо захисту та допомоги недієздатним та нужденним верствам населення. Навчити розуміти і використовувати у соціальній роботі основні її теоретичні положення та застосовувати теоретичні знання на практиці. Розглянути особливості діяльності соціальних служб в Україні.

4. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	Обов'язкова

Рік підготовки	1 курс
Семестр	1
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	3
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	90
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	18
- практичні заняття (годин)	-
- семінарські заняття (годин)	22
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсова робота (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	50
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль	Диференційований залік

Передумови для вивчення дисципліни: для успішного навчання необхідне опанування навчальними дисциплінами: соціологія, психологія, правознавство, історія та культура України.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-наукової програми «Психологічна і соціальна реабілітація» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання:

Програмні результати навчання	аббревіатура
Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.	ПР 1
Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.	ПР 3
Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях	ПР 5
Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст	ПР 7

проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи	
Організовувати спільну діяльність фахівців різних галузей і непрофесіоналів, здійснювати їх підготовку до виконання завдань психологічної і соціальної реабілітації, ініціювати командування та координувати командну роботу	ПР 8
Оцінювати соціально-психологічні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення психологічної і соціальної роботи.	ПР 9
Розробляти критерії та показники ефективності професійної діяльності, застосовувати їх в оцінюванні виконаної роботи, пропонувати рекомендації щодо забезпечення якості психологічних і соціальних послуг та управлінських рішень.	ПР 11
Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.	ПР 13

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Очікувані вибіркові компетентності з дисципліни	аббревіатура
Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології та соціальної роботи, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.	ІК 1
Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	ЗК 1
Здатність розробляти і управляти проектами	ЗК 2
Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.	ЗК 6
Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.	ЗК 7
Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	ЗК 8
Навички міжособистісної взаємодії.	ЗК 9
Здатність працювати в команді.	ЗК 10
Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук, у тому числі методи математичної статистики та кількісні	СК 1

соціологічні методи, стосовно завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціальної роботи.	
Здатність до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення.	СК 2
Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації.	СК 3
Здатність до впровадження методів і технологій інноваційного практикування та управління в системі соціальної роботи.	СК 4
Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей/видів економічної діяльності), налагоджувати взаємодію державних, громадських і комерційних організацій на підґрунті соціального партнерства.	СК 5
Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності та якості соціальних послуг.	СК 6
Здатність виявляти ініціативу та підприємливість задля вирішення соціальних проблем через упровадження соціальних інновацій.	СК 10
Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи.	СК 11
Здатність до ефективного менеджменту організації у сфері соціальної роботи.	СК 14
Здатність до оволодіння навичками самостійного опанування новими знаннями, використовуючи сучасні освітні та дослідницькі технології у соціальній сфері.	СК 15

Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ №1. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК СУСПІЛЬНЕ ЯВИЩЕ. СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.

Тема 1. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК НАУКА

Необхідність та значущість соціальної роботи. Соціальна робота як наука і учбова дисципліна. Міністерство соціальної політики. Державні соціальні установи. Департамент з соціальної роботи. Соціальні працівники: можливості отримання спеціальної освіти та працевлаштування у державних та приватних закладах. Методи соціальної роботи. Закономірності та принципи соціальної роботи. Перелік соціальних послуг, що здійснюються в Україні. Державні стандарти соціальних послуг та картки до них, акти оцінки потреб - як робоча

документація державних соціальних служб. Недержавні соціальні служби.

Тема 2. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Зачатки соціальної роботи у давніх суспільствах та виникнення професійної соціальної роботи у 19 столітті. Об'єкти і суб'єкти соціальної роботи. Соціальна робота як професійний вид діяльності, складні життєві обставини, державні постанови щодо роботи з особами, які опинилися у СЖО, соціальні послуги та соціальний супровід. Професійні функції фахівця із соціальної роботи. Закон України «Про соціальні послуги» - як основний документ соціального працівника. Недержавні соціальні служби. Структура й рівні соціальної роботи. Взаємозв'язок соціальної роботи з іншими науками. Технології соціальної роботи. Класифікація соціальних технологій за масштабністю, інноваціями, універсальністю.

Тема 3. ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Джерела соціальної роботи у стародавні часи. Прийняття християнства в Київській Русі та розвиток благодійності. Діяльність Великого князя київського Володимира. Внесок Ярослава Мудрого у розвиток благодійності. Діяльність Володимира Мономаха. Роль церкви та монастирів в становленні системи громадського призріння. Ідея милостині на українських землях. Проблема бідності. Категорії бідних. Петро I та його боротьба з «професійним» жебрацтвом. Становлення системи громадського призріння на українських землях при Катерині II. Становлення системи дослідження з питань соціальної допомоги населення в СРСР. Затвердження системи соціального страхування робітників. Соціальна політика держави у 1960-х роках. Модель соціального захисту у СРСР.

Тема 4. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ

Поняття соціальної культури. Цінності як ядро духовного світу людини. Соціальна допомога, підтримка і благодійність як основні соціальні цінності. Соціальна політика держави. Принципи соціальної політики. Основні функції соціальної політики. Фази механізму реалізації соціальної політики. Основні принципи соціального обслуговування населення, які висвітлені у законодавстві України. Організаційно-правові передумови діяльності благодійних організацій. Форми благодійних об'єднань: організації, фонди, рухи, заклади. Державний сектор захисту населення. Бізнес-сектор. Роль

третього сектора у соціальному захисті населення. Поняття соціального захисту. Основні принципи системи соціального захисту населення. Функції системи соціального захисту населення. Основні методи обслуговування населення.

Тема 5. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Особливості соціальних програм на федеральному, штатному та місцевому рівнях в США. Особливості соціального страхування в США. Види страхування. Соціальна робота з дітьми, неповними сім'ями, етнічними меншинами. Багатоманітність етнічних груп у Канаді. Становлення соціальної роботи як професії в Канаді. Навчання соціальної роботі у вищих закладах Канади. Основні принципи соціальної роботи. Територіальний розподіл держави та особливості соціальної роботи. Державні та громадські соціальні служби Великобританії. Основні напрямки соціальної роботи у Німеччині. Класифікація закладів соціальної допомоги населення. Типологізація соціальних послуг. Особливості соціальної роботи в Швеції. Соціальна робота в сфері охорони здоров'я, освіти. Соціальна робота з групами ризику. Громадський метод соціальної роботи в Швеції.

Тема 6. СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК ПРОФЕСІЯ

Професіоналізм у соціальній роботі. Основні характеристики професіоналізму. Обов'язки соціального робітника. Основні функції соціального робітника вимоги до спеціаліста з соціальної роботи. Особисті якості соціальних робітників. Типологія взаємодії соціального робітника та клієнта. Проблема професійних ризиків в соціальній роботі. Реабілітація соціальних робітників.

Модуль 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.

Тема 7. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛІТНІМИ ЛЮДЬМИ ТА ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Особливості соціальної роботи з літніми людьми. Соціальні стереотипи відносно старості. Дослідження соціальних установ літніх людей. Стратегія соціальної політики при організації соціальної роботи з літніми людьми. Соціальне положення та психологічні особливості літніх людей.

Тема 8. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ЖІНОК.

Правова та матеріально-економічна база соціального захисту дитинства. Декларація прав дитини, Конвенція ООН про права дитини, Закон про сім'ю, Закони про освіту – дошкільну, середню, вищу. Оздоровлення та лікування підростаючого покоління. Інклюзивні дитячі садки та школи, центри раннього втручання. Приватні дитячі садки. Спеціалізовані школи. Психологічна та соціально-педагогічна служби у школах. Діти-сироти та особливості соціального захисту вихованців дитячих будинків, соціальне сирітство. Деінституалізація дитячих будинків-інтерналів. Дім малюка. Діти, позбавлені батьківського піклування та допомога їм. Реабілітаційні центри для дітей. Опікунство, усиновлення, наставництво, партнерські сім'ї (тимчасового перебування). Сутність та еволюція “жіночого” питання. Фемінізм, гендер та стать. Принцип рівності жінок і чоловіків. Квота для жінок у парламенті. Збереження робочого місця на час декретної відпустки. Соціальний стан жінок в Україні. Державна політика з покращення положення жінок. Закон України «Про зайнятість населення України» щодо додаткових гарантій жінкам, що виховують неповнолітніх дітей, дітей дошкільного віку, дітей-інвалідів та додаткові відпустки на дітей.

Тема 9. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДЦЮ. ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.

Молодь як особлива соціально-демографічна група. Структура соціальної служби для молоді. Акти оцінки потреб особи, дитини та її сім'ї та довгосторові справи з роботи з сім'ями, які опинилися у СЖО, – як основні документи роботи ССД і ЦСССДМів. Молодь, що відноситься до осіб, які опинились в складних життєвих обставинах. Поняття і причини девіантної поведінки. Злочинність. Постанова на обслуговування до ЦСССДМ після відбуття покарання. Різновиди психоактивних речовин. Діючі реабілітаційні центри для нарко- та алко- залежних осіб – державні диспансери та заклади від релігійних організацій (протестантських та католицьких церков, в т.ч. відомий «Назарет»). Форми прояву девіантного поведінки. Токсикоманія, ігроманія, суїцидальні наміри, проституція, сексуальні девіації. Неврози та фобії, деперсоналізація та депресії. Соціальний контроль девіантної поведінки. Ювенальна юстиція і ювенальна превенція.

Тема 10. ПРОБЛЕМА БЕЗДОМНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ. МІГРАЦІЯ Й ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.

Поняття бездомності, заподіяння їй та шляхи вирішення: реінтеграція бездомних осіб – держані притулки, робота з бездомними у притулках та

послуги, що надаються – оформлення документів, побутові, психологічні. Поняття міграції. Соціальна робота з мігрантами. Світова міграція. Особливості роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні під час повномасштабного вторгнення, притулки для ВПО. Гуманітарна допомога від БФ та щомісячна грошова допомога ВПО від держави; Е-допомога громадянам з пошкодженим житлом; безкоштовна правова. Допомога від Міжнародної організації міграції. Закон України щодо ВПО, останні зміни у ньому у березні 2024 року. Іноземні БФ, що надають допомогу ВПО. Створення «жіночих просторів» для ВПО та населення зон на межі бойових дій із сприяння іноземних донорів.

Тема 11. СІМ'Я ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ

Соціальні проблеми сім'ї . Соціальний захист сім'ї. Державні Соціальні служби щодо роботи з сім'ями – ССД та ЦСССДМ, комітет у справах сім'ї, молоді та спорту - як можливість для сімей і дітей отримати державний захист та різні види допомоги. Громадські організації, іноземні благодійні організації, що існують для сімей та дітей. Функції сім'ї як малої соціальної групи. Допомога багатодітним сім'ям. Види сімей за соціальною уразливістю. 4 основні форми державної допомоги родинам, що мають дітей. Показники матеріальної забезпеченості населення. Субсидії. Соціальний захист малозабезпечених верств населення, неповних сімей, державні виплати для них. Управління соціального захисту населення - як головна організація з виплат допомоги для сімей, дітей та інвалідів. Індиксація, компенсації, пільгові кредити для придбання житла.

Тема 12. СОЦІАЛЬНА РОБОТА В СИСТЕМІ ОСВІТИ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.

Соціальна педагогіка як практична діяльність в сфері соціальної роботи. Основні положення системи освіти згідно законодавству України. Функції соціального робітника в системі освіти. Діяльність спеціаліста з соціальної роботи в закладах системи дошкільної освіти. Особливості соціальної роботи у школах. Соціальна робота в системі середньої професійної освіти. Соціальна робота у ЗВО. Біологічні та соціальні складові здоров'я. Взаємозв'язок медицини та соціальної роботи. Організаційна основа для рішення проблем відносно здоров'я населення. Патогенетична та профілактична медико-соціальна робота. Проблема підвищення рівня медичної освіти населення. Основні напрямки медико-соціальної роботи з населенням.

Тема 13. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ.

Сутність соціального обслуговування і соціальної служби. Мережа організацій, причетних до розв'язання соціальних проблем в Україні. Соціальні служби на місцях. Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді як суб'єкти реалізації соціальної політики.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу

та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Очна (денна) форма навчання					
	Кількість годин					
	усьог о	у тому числі				
		лекц ії	практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	модульна контрольна робота
1 - й семестр						
Тема 1 Соціальна робота як наука	6	1	1		4	
Тема 2 Соціальна робота як особливий вид практичної діяльності	6	1	1		4	
Тема 3 Історія соціальної роботи	7	2	2		3	
Тема 4 Соціальна робота та проблеми сучасного розвитку	7	2	1		4	

Тема 5 Зарубіжний досвід соціальної роботи	6	1	1		4	
Тема 6 Соціальна робота як професія	6	1	2		3	
Тема 7 Соціальна робота з літніми людьми та особами з інвалідністю	8	2	2		4	
Тема 8 Соціальний захист дітей. Соціальний захист інтересів жінок.	8	2	2		4	
Тема 9 Соціальна робота з молоддю. девіантна поведінка як проблема соціальної роботи	8	2	2		4	
Тема 10 Проблема бездомності та шляхи її вирішення. міграція й проблеми соціальної	7	1	2		4	

роботи						
Тема 11 Сім'я як об'єкт соціальної роботи. соціальний захист малозабезпе чених верств населення	7	1	2		4	
Тема 12 Соціальна робота в системі освіти та охорони здоров'я	7	1	2		4	
Тема 13 Організація діяльності соціальних служб	7	1	2		4	
Усього	90	18	22		50	

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціальна робота як наука. Соціальна робота як особливий вид практичної діяльності.	2
2	Історія соціальної роботи.	2
3	Соціальна робота та проблеми сучасного розвитку. Зарубіжний досвід соціальної роботи.	2
4	Соціальна робота як професія.	2
5	Соціальна робота з літніми людьми та особами з інвалідністю.	2
6	Соціальний захист дітей. Соціальний захист інтересів	2

	жінок.	
7	Соціальна робота з молоддю. Девіантна поведінка як проблема соціальної роботи.	2
8	Проблема бездомності та шляхи її вирішення. Міграція й проблеми соціальної роботи.	2
9	Сім'я як об'єкт соціальної роботи. Соціальний захист малозабезпечених верств населення.	2
10	Соціальна робота в системі освіти та охорони здоров'я.	2
11	Організація діяльності соціальних служб.	2
	Разом	22

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань:

1. Сутність соціальної роботи як суспільної діяльності й наукової теорії.
2. Суб'єкти та об'єкти соціальної роботи, їх взаємозв'язок і взаємозумовленість.
3. Загальна мета, функції та рівні соціальної роботи.
4. Особливості розвитку соціальної роботи в Україні в сучасних умовах. Зв'язок соціальної роботи з іншими науками та сферами суспільного життя.
5. Завдання соціальної роботи як навчальної дисципліни.
6. Понятійний апарат соціальної роботи.
7. Характеристика груп понять і категорій соціальної роботи.
8. Закономірності та принципи соціальної роботи: сутність закономірностей соціальної роботи.
9. Підходи до класифікації закономірностей соціальної роботи.
10. Основні групи принципів соціальної роботи та їх значення
11. Нормативно-правові джерела соціальної роботи в Україні.
12. Характеристика джерел права.
13. Нормативно-правові основи соціальної роботи в Україні.
14. Характеристика категорій клієнтів соціальної роботи.
15. Методи та форми соціальної роботи.
16. Специфічні риси різних методів соціальної роботи.
17. Сутність понять «управління» та «менеджмент».
18. Менеджмент соціальної роботи.
19. Складові процесу менеджменту соціальної роботи.
20. Організація в менеджменті соціальної роботи.
21. Менеджерські функції соціальної служби.
22. Принципи менеджменту соціальної роботи.
23. Моделі та методи взаємозв'язку об'єктів і суб'єктів менеджменту.
24. Інструменти менеджменту соціальної роботи.
25. Проектування - специфічний та актуальний інструмент менеджменту соціальної роботи.

26. Проблема вікової типології в соціальній роботі.
27. Характеристика вікових періодів дитинства.
28. Типологія дітей за групами ризику та основні види роботи соціального працівника.
29. Соціальна робота з дітьми за групами девіантно-кримінальної поведінки.
30. Система соціально-педагогічної роботи з дітьми девіантної поведінки.
31. Установи соціального захисту дітей.
32. Система соціальних служб для молоді в Україні.
33. Соціальна робота з молоддю. Соціальна робота з людьми зрілого віку.
34. Вулична робота з дітьми з «групи ризику».
35. Форми і методи роботи з дезадаптивною молоддю.
36. Механізми та методи роботи з дорослими та дітьми, що демонструють девіантну поведінку.

Оцінювання освітніх досягнень здобувачів вищої освіти

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України з переведенням в оцінку за рейтинговою шкалою - ЄКТС та в 4-бальну шкалу.

Таблиця відповідності результатів оцінювання знань з навчальної дисципліни за різними шкалами

За 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України	За рейтинговою шкалою (ЄКТС)	За 4-бальною шкалою
90–100	А	відмінно
80–89	В	добре
65–79	С	
55–64	D	задовільно
50–54	Е	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

Критерії оцінювання

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, практичних ситуацій, контрольної роботи тощо. Підсумковий контроль проводиться у формі заліку.

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Види навчальних занять		Кількість навчальних занять	Максимальний бал за вид навчального заняття	Сумарна максимальна кількість балів за видами навчальних занять
I. Поточний контроль				
Модуль 1	лекції	4	-	-
	семінарські заняття	5	5	25
	модульний контроль № 1	1	10	10
Разом за модуль 1				35
Модуль 2	лекції	5	-	-
	семінарські заняття	6	5	30
	модульний контроль № 2	1	10	10
Разом за модуль 2				40
Разом за поточний контроль				75
Індивідуальна самостійна робота.				до 5
II. Підсумковий контроль (диф. залік)*				20
Разом за всі види навчальних занять та контрольні заходи				100

* – види навчальних занять та контрольні заходи для обов'язкового виконання

Поточний контроль

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

3-5 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

1-2 бали – здобувач орієнтується в обговорюваній тематиці, наводить приклади та висловлює свої думки;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово

розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка повідомлення, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні модульних контрольних робіт:

9-10 балів – вірно дані відповіді на усі питання з дотриманням всіх вимог до виконання;

7-8 балів – в цілому розкриті питання, але недостатньо обґрунтованні відповіді, допущені незначні помилки;

5-6 балів – дані відповіді на два запитання з трьох;

3-4 бали – неповністю дані відповіді на два запитання з трьох;

1-2 бали – дана відповідь на одне питання;

0 балів – відповідь відсутня.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього семінарського заняття в межах окремого залікового модуля.

Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з трьох питань. У відповіді на поставленні питання здобувачі вищої освіти повинні відобразити володіння навчальним матеріалом, зокрема, вміння застосовувати його на практиці (у вигляді наведення власних прикладів, розв'язання практичних ситуацій тощо), оцінювати факти, явища, вільно висловлювати власні думки, самостійно оцінювати різноманітні явища та факти, проявляючи особисту позицію щодо них, вміло використовувати міжпредметні зв'язки.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

5 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;

4 бали – робота виконана майже на 70-90% від загального обсягу;

3 бали – обсяг виконаної роботи становить від 40% до 69% від загального обсягу;

2 бали – складає від 20% до 39% від загального обсягу;

1 бал – обсяг виконаних завдань складає від 10% до 19% від загального обсягу;

0 бал – в цілому обсяг виконаних завдань передбачене на індивідуальну самостійну роботу складає менше 10% від загального обсягу.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем з нижченаведеного переліку або індивідуальну тему погоджену з викладачем та самостійно виконати поглиблене дослідження. Результати дослідження оформити звітом у формі есе, реферату або презентації.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Підсумковий контроль

Критерії оцінювання знань здобувачів на диференційованому заліку:

19-20 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст питань;

15-18 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст поставлених питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

11-14 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

6-10 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкритий зміст питань та завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1-5 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту питань.

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі усного заліку.

Кожен варіант білету на залік складається з двох питань. Відповіді на питання оцінюються за критеріями досягнення програмних результатів навчання. Основними вимогами є розуміння ідей та положень, здатність вичерпно та аргументовано їх викласти, висловити та обґрунтувати власну позицію з питань, що розглядаються в ході вивчення дисципліни.

Перелік питань для підготовки до заліку:

Модуль 1.

- 1.Актуальність проблем соціальної роботи.
- 2.Соціальна робота як наука та учбова дисципліна.
- 3.Закономірності та принципи соціальної роботи.
- 4.Методи соціальної роботи.
- 5.Понятійно-категоріальний апарат соціальної роботи.
- 6.Становлення теорії соціальної роботи.
- 7.Соціум та соціальні відносини як предметна область соціальної роботи.
- 8.Соціальна робота як професійний вид діяльності. Об'єкти та суб'єкти соціальної роботи.
- 9.Функції соціальної роботи. Структура та рівні соціальної роботи.
- 10.Взаємозв'язок соціальної роботи з іншими науками.
- 11.Технології соціальної роботи.
12. Зміст та засоби соціальної роботи.
13. Управління та цілі як структурні елементи соціальної роботи.
- 14.Крещення Русі та його вплив на розвиток благодійності.
- 15.Становлення і розвиток системи суспільного догляду.
- 16.Соціальна робота у період після війни та у радянський період.
- 17.Основні теорії та моделі соціальної роботи.
- 18.Зв'язок соціокультурних цінностей суспільства з соціальною роботою. Соціальна політика держави та соціальна робота.
- 19.Благодійні організації в системі соціальної роботи. Третій сектор та його роль у соціальному захисті населення.
- 20.Соціальний захист та обслуговування населення.
21. Державно-правові основи соціальної роботи.
22. Система соціальної безпеки в теорії соціальної роботи.
- 23.Соціальна робота в США.
- 24.Розвиток соціальної роботи у Канаді.
- 25.Соціальна робота в Британії.
- 26.Розвиток соціальної роботи у Німеччині.
- 27.Основи соціальної роботи у Швеції.
- 28.Соціальна робота як невід'ємна частина громадського устрою зарубіжних країн.
- 30.Професіональний портрет соціального робітника.
- 31.Соціальна взаємодія спеціаліста з соціальної роботи та клієнта.
- 32.Проблеми формування професіоналізму в соціальної роботі.
- 33.Управління соціальною роботою.

Модуль № 2.

1. Правова та матеріально-економічна база соціального захисту дитинства.
2. Структура соціальної служби для молоді.
3. Девіантна поведінка як проблема соціальної роботи.
4. Соціальна робота у пенітенціарних закладах.
5. Специфіка соціальної роботи з сільською та міською молоддю.
6. Особливості соціальної роботи з літніми людьми.
7. Літня людина в сім'ї. Соціальне обслуговування та забезпечення літніх людей.
8. Поняття інвалідності та її види.
9. Основні принципи роботи з інвалідами.
10. Медико-соціальна реабілітація людей похилого віку.
11. Правові основи соціального захисту інвалідів.
12. Поняття бездомності, її причини та шляхи вирішення.
13. Поняття міграції.
14. Соціальна робота з мігрантами.
15. Роль соціальної роботи в нормалізації відносин між соціально-етнічними групами.
16. Соціологічні та правові аспекти соціальної роботи з мігрантами.
17. Соціальні проблеми сім'ї.
18. Соціальний захист сім'ї.
19. Показники матеріальної забезпеченості населення.
20. Соціальний захист малозабезпечених верств населення.
21. Вдосконалення соціальної роботи з сім'єю.
22. Соціальні служби сім'ї.
23. Особливості соціальної роботи в системі освіти.
24. Роль та місце соціального робітника в освіті.
25. Соціальна робота в системі охорони здоров'я.
26. Соціальна робота у сфері зайнятості.
27. Медико-соціальні основи здоров'я.
28. Особливості соціального захисту вихованців дитячих будинків.
29. Сутність та еволюція "жіночого" питання. Соціальне положення жінок в Україні.
30. Державна політика з покращення положення жінок.
31. Допомога громадських та благодійних організацій дітям.
32. Особливості соціалізації вихованців дитячих будинків.
33. Молодь як особлива соціально-демографічна група.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до семінарських занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне виконання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися, до заняття не допускаються).

3. З навчальною метою під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.

4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

5. Здобувачі повинні діяти відповідно до політики НУЦЗ України щодо академічної доброчесності.

6. Викладач буде вдячний, якщо здобувач надасть відгук щодо якості навчання та висловіть свої пропозиції з покращення змісту курсу та форм роботи.

Рекомендовані джерела інформації

Література:

1. Харламов М.І. Соціальна робота: курс лекцій / М.І. Харламов, – Х.: НУЦЗ України, 2013. – 102 с.
2. Харламов М.І. Соціальна робота та організація діяльності соціальних служб. – Х.: НУЦЗ України, 2024. – 104 с.
3. Історія, теорія і практика соціальної роботи в Україні: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / упорядники: С. Я. Марченко, М. С. Кратінов, Л. Ц. Ваховський, О. П. Песоцька, В. О. Кратінова, О. Л. Караман. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 408 с.
4. Войнола Р.Х. Методика викладання дисциплін соціальнопедагогічного циклу: Навч. посіб. / Р.Х. Войнола. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 140 с.
5. Заверико Н.В. Соціальна педагогіка: Навчальний посібник / Н.В. Заверико. – К.: Видавничий дім «Слово», 2011. – 240 с.
6. Карпенко О.Г. Теорія і практика соціальної роботи: навчальний посібник/ О.Г.Карпенко,
7. Н.Ф.Романова. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015.- 408 с
8. Лукашевич М.П. Соціальна робота (теорія і практика): Підручник / М.П. Лукашевич, Т.В. Семигіна. – К.: Каравела, 2011. – 368 с.
9. Соціальна педагогіка: підручник. 4-те вид. виправ. та доп. / За ред. проф. А.Й. Капської. – К.:
10. Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.
11. Соціальна робота в Україні. Навч. посіб / І.Д. Зверева, О.В.Безпалько, С.Я. Харченко та ін . За заг. ред. І.Д. Зверевої, Г.М. Лактіонової - К.: Центр навч. літ., 2004. - 256 с

12. Теорія та історія соціального виховання : навч. посіб. \ уклад. О.О. Кравченко. – Умань, 2013.

Допоміжна

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі. - Навчальний посібник (для студентів вищих навчальних закладів). — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 208 с.
2. Кубіцький С. Історія соціальної роботи в зарубіжних країнах в схемах і таблицях. - Навчальний посібник. — К.: ДАККиМ, 2010. — 124 с.
3. Словник-довідник для соціальних педагогів та працівників / За заг. ред. А. Й. Капської. - К., 2000.
4. Соціальна педагогіка і соціальна робота: монографія/ М.Палюх, Л.Хомінська.- Кам'янецьПодільський: ПП Буйницький О.А. – 2013.- 200с.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Міністерства освіти і науки України (<http://www.mon.gov.ua>)
2. Сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій (<http://www.dsns.gov.ua>)
3. Сайт Національного університету цивільного захисту України (<http://www.nuczu.edu.ua>)
4. Сайт Міністерства соціальної політики України (<http://www.msp.gov.ua>)
5. <http://www.social.org.ua>.
6. <http://www.dnopr.kiev.ua>.

Розробник: _____
(підпис)

Михайло ХАРЛАМОВ
(прізвище та ініціали)